

2. Гребенюк Н.С. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти [Монографія]. К.: НМАУ ім. П.Чайковського, 1999. 269 с.

3. Колодуб І.С. Питання теорії вокального мистецтва. Х.: Промінь, 1995. 119 с.

4. Прядко О.М. Розвиток співацького голосу: навчальний посібник. Навчальне видання Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2010. 128 с.

5. Красовська Л.О. Роль дикції у вокальному виконавстві. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2007. № 2. С. 74–81. Режим доступу – http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2007_2_9

6. Базилик Б. Орфоепія в співі: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 126 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-374-3-14>

THE SPECIFICS OF MODERN PERFORMANCE MONOPHONIC SACRED MUSIC OF THE MIDDLE AGES

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО ВИКОНАННЯ МОНОДІЙНОЇ САКРАЛЬНОЇ МУЗИКИ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Shpak H. S.

*Candidate of Arts, Laureate of the
Award named after Mykola Lysenko,
Associate Professor of the Department
of Choral Conducting
The Odessa National A. V. Nezhdanova
Academy of Music
Odessa, Ukraine*

Шпак Г. С.

*кандидат мистецтвознавства,
лауреат премії
імені Миколи Лисенка,
доцент кафедри
хорового диригування
Одеська національна музична
академія імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна*

Європейська сакральна хорова культура епохи Середньовіччя представлена перш за все монодійним церковним співом – католицьким (григоріанський хорал) та православним (візантійська, сербська та інші монодія, знаменний розспів). Проблемами історії та теорії вказаних явищ займається особлива музикознавча галузь – музична медієвістика, предметом дослідження якої є загальні та музично-джерелознавчі,

музично-палеографічні, музично-текстологічні, музично-семіографічні проблеми, питання вербально-співацької поетики та інші [див. 1; 2; 5].

Важливим теоретичним і практичним питанням сучасної музичної медієвістики є виконавський аспект, який ставиться перед сучасними хормейстерами і який потребує активного обговорювання музикознавців-дослідників та практиків-виконавців щодо особливостей розуміння та виконання вказаного стародавнього пласту європейської, у тому числі української, музичної культури [див. 3].

Перед хормейстером та хоровим колективом, які наважуються на виконання одного з найскладнішого хорового матеріалу, стоять декілька виконавських завдань:

– перш за все, це *розуміння сакральної природи тексту та наспіву* і відповідне цьому розумінню виконання, оскільки йдеться про молитовні Тексти та втілення духовного принципу «ангелогласного співу» у його відображенні Абсолютної Краси і Істини [див. авторську концепцію у статті – 4];

– по-друге, це *виконання зразків монодії за невменним нотним записом*, або хоча б дворядковим невменно-нотолінійним для усвідомлення артистами хору (або ансамблю) специфіки монодійного типу мелодики;

– по-третє, *втілення принципу соборності у співі колективу*, при якому виникає ефект єдності загального і індивідуального у виконанні піснеспівів (з урахуванням специфіки виконання буденного або святкового, покайного або славильного змісту конкретного зразку);

– по-четверте, *пошук відповідної манери виконання* вказаного стильового шару хорової музики, про що вже не одне десятиліття ведуться дискусії: чи має бути виконання у академічній манері співу, або у відкритій народній манері співу.

У авторському доробку є декілька творчих втілень зразків знаменної монодії, виконаних чоловічим ансамблевим колективом здобувачів Одеської консерваторії під керівництвом автора статті. Перший досвід виконання піснеспіву Середньовіччя мав місце у 2005 році, коли за зверненням одеської музикознавиці-медієвіста Тетяни Каплун, на захисті її кандидатської дисертації був виконаний двохголосний піснеспів «Достойно є» грецького розспіву, зафіксований у вигляді двострочної невменної партитури (дешифрування – Т. М. Каплун за співацьким рукописом другої половини XVII століття, зафіксованим давньоруською крюковою нотацією). Вдруге звернення до зразків знаменного розспіву відбулося у квітні цього року, і знову у зв'язку з демонстрацією осмогласного піснеспіву свята Преображення (стихира-славник 5 гласу знаменного розспіву з співацького двознаменного рукопису другої половини XVII століття) на захисті дисертації

аспірантки Одеської музичної академії Кристини Дябловой. В обох випадках був застосований ісон – відомий прийом візантійської церковно-співацької традиції з присутністю змінного витриманого звуку, який слугував фоном мелодії знаменного розспіву і створював ефект космічного простору, величного союзу Неба і Землі. Виконавський досвід автора публікації також підкріплений його багаторічним досвідом керівництва чоловічим ансамблем одеського храму святого Миколая на Морському вокзалі у період з 1994 по 2004 роки, для якого були зроблені численні обробки наспівів знаменного розспіву.

Таким чином, на наш погляд, всі провідні принципи відомої пігровської одеської хорової школи знайшли своє продовження і в виконавстві зразків монодії – стародавнього шару європейського ансамблево-хорового співу, у тому числі знаменного розспіву, маючи значні перспективи у цьому напрямі з врахуванням тих несмітних багатств, що присутні у невменних рукописах Середньовіччя.

Література:

1. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. ст. Київ, 2001. Вип. 15: Сакральна монодія: її богословська, літургична та естетична сутність. 195 с.
2. Музична енциклопедія. *Медієвістика музична*. Т. 3 [Л – М] / гол. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2011. С. 352. *Візантійська музика*. Т. 1 [А – Д] / гол. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2006. С. 364–369. *Гімнографія*. Т. 1 [А – Д] / гол. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2006. С. 460–461. *Знаменний розспів*. Т. 2 [Е – К] / гол. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2008. С. 158–159. *Знаменний спів*. Т. 2 [Е – К] / гол. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2008. С. 159–161. та інші.
3. Патер А. Р. Виконавські виміри української сакральної музики: дис. ... доктора філософії: 025 – Музичне мистецтво / Львівській національний університет імені Івана Франка; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2021. 237 с.
4. Шпак Г. С. Ангелогласся як основа хорового співу східнослов'янської традиції та хорової спадщини К. Пігрова. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2023. № 3. С. 218–224.
5. Zosim O. The Historical Typology of Sacred Music of the Christian Tradition. *Journal of History Culture and Art Research*. 2019. Vol. 8. № 4. P. 135–143.